

Långsiktig plan för lokalt folkhälsöarbete 2026-2028 Svenljunga

1 Plan avseende lokalt folkhälsoarbete

Följande rapport är en plan för det lokala folkhälsoarbetet och är kopplat till det samverkansavtal folkhälsa som Västra Götalandsregionen (VGR) genom de delregionala nämnderna (DRN) har ingått med respektive kommun i deras nämndområde. Avtalet gäller för perioden 2026-2028.

Samverkansavtalet finansierar tjänst/er och utvecklingsmedel.

Planen innehåller budget och planerade insatser för kommande år. Det är enbart det som finansieras genom avtalet som ska tas med i denna plan. Första året på avtalsperioden innehåller planen en långsiktig riktning för hela avtalsperioden.

2 Organisering och tjänst

Kommunfullmäktige har det övergripande ansvaret för folkhälsan. I Svenljunga finns ett folkhälsoråd som har ett samordnande ansvar för folkhälsoarbetet. Rådet sammanträder minst fyra gånger per år och där politik, folkhälsostrateg, förvaltningschefer, folktandvård, vårdcentral samt kommunalt bostadsbolag representeras. I folkhälsorådet sker regelbunden dialog för att driva och förankra folkhälsofrågor. Det brottsförebyggande rådet sammanträder i anslutning till folkhälsorådet. Den brottsförebyggande samordnaren ansvarar för dess innehåll.

Andra forum för att lyfta folkhälsofrågor är Kommunstyrelsen, kommunledningsgruppen (KLG) och det finns även möjlighet för tillträde till andra nämnder. Kommunledningen är styrgrupp och kan besluta om större frågor som lyfts i folkhälsorådet. Vid mer omfattande insatser kan folkhälsorådet utse arbetsgrupper.

Folkhälsostrategitjänsten är placerad på Kommunstyrelseförvaltningen tillhörande Kommunstyrelsen vilket ger förutsättningar för ett övergripande, långsiktigt och strategiskt arbete. Det ger även förutsättningar för samarbete över förvaltningsgränser och en närhet till politiken. Förvaltningschefer har utföransvar för folkhälsoarbetet i förvaltningarna, tillsammans med folkhälsostrategen.

Folkhälsostrategen ingår i arbetet med BUS - Samverkan kring barn och unga - där hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete kring åldrar 0-24 år är huvudområdet.

Folkhälsostrategen är också en del av arbetet med att utveckla metoder för inflytande och delaktighet. Dels genom dialoger, men också hitta nya sätt att få invånarna att bli mer delaktiga i olika processer. Nämnderna planerar sin verksamhet under hösten inför kommande år. Nämndernas planer beslutas i december, parallellt med kommunens folkhälsoarbete. Kommunfullmäktige beslutar om budget. Verksamhetsplanen förankras och beslutas årligen i kommunstyrelsen.

3 Långsiktig riktning för hela avtalsperioden

Det övergripande nationella folkhälsomålet är ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara klyftorna inom en generation”. Utgångspunkt för folkhälsoarbetet är det nationella målet med dess åtta målområden samt VGR:s och kommunens styrdokument.

3.1 Beskrivning av styrdokument som ligger till grund för folkhälsoarbetet

Internationella och nationella styrande dokument anger riktningen för folkhälsoarbetet medan regionala och lokala styrande dokument, tillsammans med dialoger mellan kommunen och DRNS, utgör grunden för prioriteringar och insatser inom samverkansavtalet.

Internationella och nationella styrande dokument som anger riktningen för folkhälsoarbetet

- Det övergripande nationella folkhälsomålet ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation”.
- FN:s Agenda 2030 med 17 Globala målen för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling och agendans grundläggande princip om att alla ska inkluderas och ingen lämnas utanför.

Exempel på regionala/lokala styrande dokument och uppdrag som ligger till grund för prioriteringar och insatser

Regionala dokument

- Regionfullmäktiges budget
- Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021–2030.
- Plan för regionövergripande folkhälsoarbete 2024 – 2028

Kommunala dokument

- Kommunens verksamhetsplan 2025-2027
- Reglemente för folkhälsoråd
- Handlingsplan för suicidförebyggande arbete
- Riktlinje för sockersmart förskola och skola
- Program för barn och ungas delaktighet
- Lägesbild och åtgärdsplan för det brottsförebyggande arbetet

3.2 Beskrivning av befolkningens hälsoläge och behov

Svenljunga kommun hade 10 747 invånare den 31 december 2024. 15,7 procent är födda utomlands (SCB, kommunen i siffror 2025). Medelåldern för invånare är 45,1 år och ungefär 51 procent av invånarna är mellan 20-64 år och 26,5 procent är över 65 år (Regionfakta 2025).

I Svenljunga bor 63 procent i tätort och 37 procent på landsbygd. Kommunen består av 96 procent skogs-, jordbruks- och myrmark. 4 procent av ytan är bebyggd eller anlagd. Ungefär 45 procent av alla hushåll består av ensamstående med eller utan barn. (SCB, kommunen i siffror 2025). Ungefär 26 procent bor i områden med goda socioekonomiska förutsättningar, 52 procent bor i socioekonomiskt blandade områden och 22 procent bor i områden med socioekonomiska utmaningar (Segregationsbarometern 2023).

När det gäller utbildningsnivån (20-64 år) så har fler män än kvinnor förgymnasial utbildning och fler kvinnor än män eftergymnasial utbildning. Andel med eftergymnasial utbildning ökar generellt, mest bland kvinnor. Invånare 16-24 år som varken arbetar eller studerar var 9,4 procent år 2023 (MUCF), vilket är högst bland Sjuhärads kommuner. 25 % av invånarna mellan 0-19 år lever med låg ekonomisk standard (Kolada 2022).

74,4 procent av flickorna och 74,2 procent av pojkarna som slutar nian har gymnasiebehörighet (Folkhälsomyndigheten, 2024). Siffran har haft en sjunkande trend de senaste åren. Andel barn med anmärkning vid språkbedömning 2,5 - 3-årskontroll ligger på ett medelvärde av 20 %, vilket är bland de högsta i Sjuhärad (DRNS 2025).

En tredjedel av högstadie- och gymnasieungdomar vill påverka i frågor som rör kommunen. Andel som ser sig ha möjligheter att påverka är dock låg. Majoriteten av de som vill påverka svarar att de inte vet vart de skulle vända sig för att påverka. (LUPP 2023). I Svenljunga kommun röstade 84,6 procent i senaste riksdagsvalet, vilket är bland de lägsta siffrorna i regionen.

Enligt Skolinspektionens elevenkät 2024 ligger Svenljunga kommun lägst bland Sjuhärads kommuner i statistiken gällande de elever i åk 5 som känner sig trygga i skolan. Samma jämförelse i Hälsa på lika villkor hos invånare mellan 16-84 år visar att Svenljunga kommun ligger näst högst bland de som avstår att gå ut ensamma.

Invånare mellan 16-84 år ligger lägst i Sjuhärad gällande upplevelse av gott psykiskt välbefinnande, bland de högsta i upplevd stress och bland de som besvärar av oro, ångslan och ångest. Det goda psykiska välbefinnandet har dock ökat lite, mest bland kvinnor. Historiskt sett ligger Svenljunga kommun högt i statistik för suicid och tankar på suicid bland både män och kvinnor.

Vi ser utmaningar i ökad psykisk ohälsa bland barn och unga då endast 47% av tjejerna på högstadiet anser sig ha god eller mycket god hälsa. En stor andel tjejer upplevde även psykosomatiska besvär en eller flera gånger i veckan, som till exempel, huvudvärk, ont i magen och stress (LUPP 2023). Andel totalt bland åk 9 och åk 2 i gymnasiet som är nöjda med sin hälsa har ändå ökat från 88 procent till 91 procent.

Enligt ett sammanlagt index gällande levnadsvanor baserade på Hälsa på lika villkor ligger Svenljunga kommun på 35 där max är 100. Ju högre siffra, desto större indikation på goda levnadsvanor. Svenljunga kommun ligger bland de med lägst index i regionen.

Andel 6-åriga barn med karies i DRN-Södra (2024) Svenljunga kommun är 18 procent, vilket är bland de högsta i DRNS. Barn i årskurs 9 och gymnasiet åk 2 som druckit alkohol det senaste året är 65 procent – högst i DRNS (CAN 2025). Andel av de mellan 65 - 84 år, främst män, med riskabel alkoholkonsumtion ligger så högt som 15 procent. Utveckling över tid är negativ gällande flera levnadsvanor och flera åldersgrupper.

Att centralorten Svenljunga ligger i kommunens norra del ger några tydliga utmaningar: Kollektivtrafik går främst mot Svenljunga och vidare mot Borås, vilket gör att södra kommundelar kan hamna lite isolerade, särskilt utan bil. Kollektivtrafik går främst mot Svenljunga och vidare mot Borås, vilket gör att södra kommundelar kan bli lite isolerade.

3.3 Prioriterade områden och målgrupper under avtalsperioden

Svenljunga kommuns statistik visar på flera övergripande utmaningar i hela livscykelperspektivet. Vi har under flera år haft en lägre andel skolungdomar med gymnasiebehörighet, vilket kan ge långtgående negativa effekter på upplevelse av hälsa och förutsättningar för ett gott liv hos individen och utmynna i en negativ påverkan för samhällsutvecklingen i stort.

Trygga och goda uppväxtvillkor inkl. fullföljda studier

Utifrån arbetet med det trygga och goda uppväxtvillkor inkl. fullföljda studier så behöver vi fortsätta med arbetet att stärka barn och ungas fysiska och psykiska hälsa samt nätverket kring målgruppen. Vi arbetar för en god samverkan på och med de arenor där barn och unga lever och verkar.

Levnadsvanor och närmiljö, God psykisk hälsa, Hälsosamt åldrande

Flera utmaningar omfattar ohälsosamma levnadsvanor i hela åldersspannet. Rökning och snusning avstannar inte bland våra unga utan insatser för att minska bruk behövs. Alkohol nyttjas fortfarande i stor utsträckning jämfört med riket både bland unga och, vuxna och äldre. Den psykiska hälsan behöver stärkas från ung till äldre genom både universella och riktade insatser.

Tillit, inkludering och delaktighet

Andel barn och unga som deltar i någon organiserad fritidsaktivitet, eller är aktiv i föreningslivet ökar långsamt i Svenljunga kommun. Vi önskar fortsätta prioritera arbetet med att skapa en meningsfull fritid och att stärka föreningslivet i kommunen för att få barn och unga att fortsätta välja trygga och hälsofrämjande sammanhang framför. Barn och ungas delaktighet och inflytande bör öka för att vi tillsammans ska kunna göra rätt saker för denna målgrupp.

Allt fler uppger att de känner sig ensamma. Upplevelsen av ensamhet kan leda till ohälsa, både på kort och längre sikt, likaså avsaknaden av tillit till andra.

Personer som har en funktionsnedsättning rapporterar oftare sämre livsvillkor, sämre levnadsvanor och sämre hälsa jämfört med personer utan funktionsnedsättning.

Vi behöver även stärka samverkan för att övergripande möta utmaningarna med att utveckla och sprida redan fungerande och etablerade insatser, prova och implementera nya metoder samt stärka strukturen kring främjande och förebyggande arbete med våra prioriterade grupper och områden.

Gemensamma prioriteringar utifrån hälsoläge:

Grupper

- Barn och unga
- Äldre
- Personer med funktionshinder

Områden

- Trygga och goda uppväxtvillkor inkl. fullföljda studier
- Levnadsvanor och närmiljö
- God psykisk hälsa

4 Strategier och insatser

Nedan följer en redogörelse för de övergripande insatser som planeras kommande år utifrån de fem områden som regionen klustrar folkhälsoarbetet inom. Dessa områden är framtagna för att kunna ge en samlad bild över folkhälsoarbetet i hela Västra Götaland.

Områdena är kopplade till de nationella målområdena men är modifierade för att passa på regional och kommunal nivå. De framtagna områdena speglar de insatser som genomförs på lokal nivå.

Kommunen förväntas inte arbeta med alla områden utan det är de lokala behoven och framtagna prioriteringar som ligger till grund för de insatser som genomförs i respektive kommun.

4.1 Trygga och goda uppväxtvillkor inkl. fullföljda studier

En god start i livet är avgörande för barns livsvillkor och hälsa, både under uppväxten och senare i vuxenlivet. Att barn tillgodogör sig en god utbildning, lever i en trygg social miljö med trygga ekonomiska villkor påverkar deras livsvillkor och möjligheter senare i livet.

Insats och målgrupp	Planerat/förväntat resultat	Strategi - vad är det vi vill förändra?
Barn och unga 7-12 år - Junior Sport School - personal, ekonomi, material - i samverkan med BUS	Ökad andel unga i föreningslivet, Ökad fysisk aktivitet, delaktighet och inflytande.	Öka andel unga som deltar i föreningslivet och dess aktiviteter såväl sport som kultur. Öka möjligheter till meningsfull fritid
Föräldrar, vårdnadshavare - Föräldraskapsstöd -ABC - i samverkan med BUS	Ökat antal deltagare och nå fler med information om vad som erbjuds	Stärkt föräldraroll och självförtroende, förbättrad psykisk hälsa hos barn.
Föräldraföreläsning - föreläsare, ekonomi, material - i samverkan med BUS	Deltagande föräldrar, viktiga vuxna	Stärkt tilltro till egen förmåga hos föräldrar, viktiga vuxna
Anpassad grundskola – Stallyckan samarbete	Ökad aktivitet i målgruppen	Ökad meningsfull fritid

Kommentarer

BUS står för vår nystartade barn- och ungdomscentral som består av två förebyggare, en ungvoxlots och en pedagog.

4.2 Levnadsvanor och närmiljö

Den fysiska miljön vi lever och verkar i har stor betydelse för människors livsvillkor. Den fysiska miljöns utformning kan öka tryggheten och främja sammanhållning mellan grupper i samhället på individ-, områdes- och befolkningsnivå. Både psykisk och fysisk hälsa påverkas i hög grad av levnadssätt och det omkringliggande samhället.

Insats och målgrupp	Planerat/förväntat resultat	Strategi - vad är det vi vill förändra?
Barn och unga 7-12 år - Junior Sport School - i samverkan med BUS	Ökad Fysisk aktivitet och minskad psykisk ohälsa	Ökad livskvalitet, förbättrad kondition och psykisk hälsa
ANDT-S coach - implementering förebyggande metod	Minskat bruk av alkohol, tobak, narkotika bland barn och unga	Ökade förutsättningar för goda levnadsvanor
Fritidsaktiviteter, lovaktiviteter barn och unga - i samverkan med BUS	Ökad utevistelse, Ökad förekomst av aktiviteter för meningsfull fritid	Öka trygghet i närmiljö, Öka förutsättningar för goda levnadsvanor
Skolpersonal och viktiga vuxna - ANDT-S - preparatutbildning	Ökad kunskap kring aktuellt ämne	Ökade förutsättningar för goda levnadsvanor
Barn och unga - fler aktiviteter i trygga miljöer	Fler deltagare i hela kommunen	Fler goda sammanhang som ökar möjlighet till goda medvetna val av trygga miljöer
Utomhuspedagogik - Matlagning förskolor	Fler i rörelse i naturen, ökad kunskap om natur och mat	Öka fysisk och psykisk hälsa samt ökat friluftsliv

Kommentarer

Insatser görs i samverkan med berörda aktörer internt och externt.

BUS står för vår nystartade barn- och ungdomscentral som består av två förebyggare, en ungvuxlots och en pedagog.

Arbete kring ANDT-S sker i samverkan med bland annat Länsnykterhetsförbundet och Länsstyrelsen.

Arbete med närmiljö som tangerar trygghetsfrämjande arbete sker i samverkan med föreningsamordnare/brottsförebyggande samordnare samt representanter från övriga förvaltningar och civilsamhället.

4.3 Tillit, inkludering och delaktighet

Makt över det egna livet och delaktighet i samhället är fundamentala livsvillkor för varje människa. Delaktighet är både en grundlagsstadgad rättighet och en grundläggande princip för att förverkliga de mänskliga rättigheterna. För att åstadkomma en god och jämlik hälsa är det viktigt att främja alla individers möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället och i det dagliga livet. Delaktighet är en viktig förutsättning för förbättrade livsvillkor och hälsa.

Insats och målgrupp	Planerat/ förväntat resultat	Strategi-vad är det vi vill förändra?
Barn och unga 7-12 år i föreningslivet i samverkan med BUS	Fler unga i föreningslivet och i andra positiva sammanhang	Ökad delaktighet och inflytande barn och unga 7-12 år
Dialogdagar I mitt drömsamhälle Barn och Unga i åttonde klass	Fler unga i föreningslivet och i andra positiva sammanhang	Ökad delaktighet och inflytande barn och unga 13-15 år
Unga kommundutvecklare - i samverkan med BUS	Ökad delaktighet och inflytande i planering av aktiviteter	Möjliggöra och utveckla arbetet med unga kommundutvecklare. Där ungdomar själva ska driva utvecklingsarbete och vara rådgörande kommunala processer.
LSS - Funktionshinder - Hälsa för alla	Ökad delaktighet i aktiviteter i samverkan med föreningsliv.	Ökad delaktighet och inflytande barn och unga, vuxna, äldre
Barn och unga - förskolor Utöka hallbibliotek med böcker på fler språk	Fler läser mer	Språkutveckling

Kommentarer

Insatser sker i samverkan med berörda aktörer internt och externt

BUS står för vår nystartade barn- och ungdomscentral som består av två förebyggare, en ungvuxlots och en pedagog.

Dialogdagar sker i samverkan med alla förvaltningar, nämnder på kommunen och Mogaskolans åttondeklasser.

Gällande LSS/Funktionshinder sker samverkan med hälsofrämjande samordnare inom denna målgrupp.

4.4 God psykisk hälsa

Psykisk hälsa kan beskrivas som en tillgång eller resurs som gör det möjligt för människor att må bra och gör det möjligt för oss att uppnå vår fulla potential. Arbetet med att stärka den psykiska hälsan innebär både främjande och förebyggande arbete i hela befolkningen. Det kan innefatta insatser som både främjar psykiskt välbefinnande samt insatser som förebygger suicid.

Insats och målgrupp	Planerat/förväntat resultat	Strategi - vad är det vi vill förändra?
Skolprogram som stärker självkänsla, känslohantering och social kompetens - YAM	Ökad känsla av sammanhang (KASAM) och delaktighet hos individer	Ökad skolnärvaro och studieresultat
Kunskapshöjande insatser - vuxna, äldre - sker i samverkan med alla förvaltningar - MHFA	bättre upplevd psykisk hälsa	Öka Psykisk hälsa, minska risk för suicid
Tillsammans för livet - fokusvecka - personal, ekonomi, material	Ökad medvetenhet om psykisk hälsa i ett helhetshälsoperspektiv	Öka Psykisk hälsa, minska risk för suicid
Kunskapshöjande insatser för att minska stigma och öka kunskap om psykisk hälsa - Ta fram handlingsplan för Svenljunga kommun	Ökad kunskap om psykisk hälsa hos befolkning	Lägre förekomst av psykisk ohälsa i befolkningen, minska risk för suicid

Kommentarer

Samverkan sker med förvaltningar och dess verksamheter samt civilsamhälle.

4.5 Hälsosamt åldrande

För ett hälsofrämjande, friskt åldrande är det betydelsefullt att kunna påverka sin tillvaro och sin livssituation. Att känna delaktighet i samhället och ha möjlighet till fysisk aktivitet ger förutsättningar till ökad fysisk, psykisk och kognitiv hälsa. Även social gemenskap bidrar i hög grad till åldrande med livskvalitet.

Insats och målgrupp	Planerat/förväntat resultat	Strategi - vad är det vi vill förändra?
65 år och äldre - aktiviteter i samverkan	Fler gemensamma aktiviteter för äldre. Nå fler deltagare geografiskt	öka psykisk och fysisk hälsa, minska ofrivillig ensamhet
65 år och äldre - Levnadsvaneturné	Ökad medvetenhet om livsstil och levnadsvanor i hela kommunen	öka psykisk och fysisk hälsa, minska ofrivillig ensamhet
Skapa minneslådor - äldre, LSS och FH-området	Minskad kognitiv svikt och ökad psykisk hälsa	Ökad livskvalitet

Kommentarer

Aktiviteter sker i samverkan med kommunens träffpunkter i norr, söder och centralt med Aktivitetshus Hammarlind centralt.

Gällande LSS/Funktionshinder sker samverkan med hälsofrämjande samordnare inom denna målgrupp.